

KARAR ANALİZİ DİZİSİ

410

**Kamu Denetçiliği
Kurumu (KDK)**

**Anne Mahpusun
Nakil Talebine İlişkin
Kararının Analizi**

Av. Dr. Selmin Cansu Demir

Consulate General of Sweden

ESHİD
Eşit Haklar
İçin
İzleme Derneği

Karar Analizi Dizisi

10

**Kamu Denetçiliği
Kurumu (KDK)**

**Anne Mahpusun
Nakil Talebine İlişkin
Kararının Analizi**

Av. Dr. Selmin Cansu Demir

Karar Analizi Dizisi

*Bu yayın İsveç İstanbul Başkonsolosluğu'nun maddi desteğiyle hazırlanmıştır.
İçeriğın sorumluluğu tamamıyla Eşit Haklar İçin İzleme Derneği'ne aittir ve
İsveç İstanbul Başkonsolosluğu'nun görüşlerini yansıtmaz.*

Yayın tarihi: 2025

Consulate General of Sweden

ESHİD
Eşit Haklar
İçin
İzleme Derneği

İçindekiler

Giriş	4
Başvurunun Önemi	6
Kadın Hapishaneleri Yönünden Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Önemi	8
Kadın Mahpusların Çocukları Yönünden Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Önemi	10
Değerlendirme	15
İnceleme Sürecine İlişkin Değerlendirme	15
Karara İlişkin Değerlendirme	17
Sonuç	21

Giriş

Bu çalışma, Kamu Denetçiliği Kurumu(KDK) tarafından 24.04.2025 tarihinde verilen ve 2025/481 başvuru numarasını taşıyan "kısmen tavsiye kısmen ret" kararını, KDK'nın bağımsız bir ulusal insan hakları kurumu olarak sahip olduğu işlev çerçevesinde ve insan hakları standartları ışığında analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Başvuru, Bursa Yenişehir Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yaklaşık 15 aydır tutuklu bulunan bir kadının, kuruma girdiğinde iki buçuk yaşındaki çocuğunun da bir süre kendisiyle birlikte bulunduğunu; ancak koşulların kalabalıklığı ve hapisane koşullarının yetersizliği nedeniyle çocuğun sık sık enfeksiyon hastalıklarına yakalanması üzerine çocuğunu kurum dışına vermek zorunda kaldığını, hâlihazırda çocuğun bakımının babası tarafından üstlenildiğini ve çocuğundan ayrı kalmasının kendisi açısından ciddi bir mağduriyet yarattığını belirterek ailesinin ikamet ettiği yere yakın ve daha uygun koşullara sahip bir ceza infaz kurumuna, masrafları kendisi tarafından karşılanmak suretiyle nakledilme talebine ilişkindir.

İdare ise, nakil taleplerinin değerlendirilmesinde kapasite, güvenlik, suç türü ve kurumların doluluk oranı gibi kriterlerin esas alındığını belirtmiş; talep edilen kurumların da kapasite aşımıyla faaliyet gösterdiğini ve başvuruçunun durumuna uygun yer bulunmadığını ileri sürerek talebi reddetmiştir.

KDK, yaptığı inceleme sonucunda kısmen tavsiye kısmen ret kararı vermiştir. Nakil talebi yönünden, ceza infaz kurumlarının kapasite ve doluluk durumu, güvenlik ve suç türüne ilişkin kriterler ile idarenin bu alandaki takdir yetkisini esas alarak *"Başvuranın talep ettiği kurumlara nakledilmesi talebinin reddine"*; diğer yandan da *"başvuranın nakil koşullarını taşıması kaydıyla, talep ettiği kurumlarda boşalma olması yahut ailesine daha yakın illerde durumuna uygun ve kapasitesi müsait infaz kurumlarının bulunması durumunda nakil talebinin yeniden değerlendirilmesi hususunda Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğüne tavsiyede bulunulmasına"* karar vermiştir.

Söz konusu karar, mahpusların aile hayatına saygı hakkının yanı sıra kadın mahpusların özgül koşulları ve çocukların üstün yararı gibi temel hak alanlarını doğrudan ilgilendirmesi bakımından önem taşımaktadır. Özellikle ceza infaz kurumlarının kapasite sorunları ile bireysel hak talepleri arasındaki gerilimin nasıl ele alındığı ve bu süreçte hak temelli bir yaklaşımın ne ölçüde benimsendiği, kararın analiz edilmesini gerekli kılmaktadır. Bu yönüyle karar, ceza infaz sistemindeki yapısal sorunları görünür kılmakta; aynı zamanda bu sorunlara karşı ulusal insan hakları mekanizmalarının dönüştürücü rolünü tartışmaya açmaktadır.

Ulusal insan hakları kurumlarının rolü, uluslararası düzeyde Paris Prensipleri¹ ile belirlenen çerçeve doğrultusunda değerlendirilmelidir. Bu ilkelere göre ulusal kurumlar,

1 Birleşmiş Milletler tarafından 20 Aralık 1993 tarihli ve 48/134 sayılı kararla onaylanan "İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması İçin Kurulan Ulusal Kuruluşların Statüsüne İlişkin İlkeler" (Paris Prensipleri)

insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına yönelik olarak mümkün olan en geniş yetkiyle donatılmalı; insan hakları ihlallerine ilişkin durumları inceleme, raporlama ve yetkili makamlara tavsiyelerde bulunma görevini etkin biçimde yerine getirmelidir. Ulusal insan hakları kurumlarının işlevi, bireysel başvuruları sonuçlandırmanın ötesinde, bu başvurular aracılığıyla yapısal sorunları tespit eden ve idari uygulamaları dönüştürmeye yönelik bir denetim mekanizması olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede ulusal insan hakları kurumlarının, bireysel başvurular üzerinden ortaya çıkan sorunları daha geniş bir bağlamda ele alarak, tekrarlayan ve sistemsel nitelik taşıyan ihlallerin tespitine ve önlenmesine katkı sunması beklenmektedir. Ulusal insan hakları mekanizmalarının bu işlevleri; temel hak ve özgürlüklerin güçlendirilmesi, özellikle dezavantajlı grupların adalete erişiminin artırılması ve idarede iyi yönetim anlayışının yerleşmesine katkı sağlamakta, insan haklarının iç hukukta daha etkili biçimde korunması ve geliştirilmesine hizmet etmektedir².

Başvurunun merkezinde ceza infaz koşulları nedeniyle küçük yaştaki çocuğundan ayrı kalmak zorunda kalan bir annenin durumu yer almaktadır. Bu durum, yalnızca mahpusun aile hayatına saygı hakkı kapsamında değil, aynı zamanda doğrudan çocuğu etkileyen bir mesele olarak ele alınmayı gerektirmektedir. Buna rağmen, başvurunun değerlendirilmesinde çocuğun üstün yararının bağımsız ve belirleyici bir ölçüt olarak ele alınıp alınmadığı ciddi biçimde tartışmalıdır. Bu nedenle karar, ulusal insan hakları mekanizmalarının özellikle kapalı kurumlarda görünmeyeni görünür kılma ve hak ihlallerine karşı etkili bir denetim sağlama işlevi bakımından ayrıca değerlendirilmelidir.

Bu karar analizi, beş temel başlık altında ele alınmaktadır. İlk olarak, başvurunun önemi değerlendirilerek kadın mahpuslar ve çocuklar bakımından ortaya çıkan hak ihlallerinin daha geniş bir çerçevede nasıl ele alınması gerektiği tartışılacaktır. İkinci bölümde, kadın hapisaneleri ve üçüncü bölümde kadın mahpusların çocukları yönünden ulusal insan hakları kurumlarının rolü ve işlevi incelenecektir. Dördüncü bölümde, inceleme süreci ve kararın içeriği değerlendirilecektir. Son olarak ise, elde edilen bulgular doğrultusunda genel bir değerlendirme yapılarak sonuç ve önerilere yer verilecektir.

2 Sever, Dilşad Çiğdem. "Kamu Denetçiliği Kurumuna Başvuru Rehberi", Ulusal Eşitlik Kurumlarına Etkili Başvuru Rehberi, Eşit Haklar İçin İzleme Derneği, 2025, s.9.

Başvurunun Önemi

KDK'nın 2025 yılına ilişkin verileri, ceza infaz sistemine dair şikayetlerin önemli bir kısmının tekrarlayan ve sistemsel nitelik taşıyan sorunlara işaret ettiğini ortaya koymaktadır³. KDK'nın 2025 yılına ait raporunda, adalet, milli savunma ve güvenlik alanında yapılan başvuruların %37,91'inin ceza infaz kurumlarının faaliyetlerine ilişkin olduğu; 2025 yılı sonuna kadar bu kapsamda toplam 1.339 başvuru alındığı belirtilmektedir. Bu başvurular arasında özellikle eğitim, sağlık ve en yoğun şekilde aileye yakınlık gerekçesiyle yapılan nakil taleplerinin öne çıktığı; bu taleplerin ise büyük ölçüde ceza infaz kurumlarındaki aşırı kalabalıklaşmanın bir sonucu olduğu anlaşılmaktadır.

Yıllık raporda yer aldığı üzere, bu başvurular hakkında idare tarafından yapılan açıklamalarda, ceza infaz kurumlarının mevcut kapasitelerinin üzerinde doluluk oranlarıyla faaliyet gösterdiği; yerleştirme ve nakil süreçlerinde ise kişilerin can güvenliği, suç türü ve talep edilen kurumların uygunluğu gibi çeşitli kriterlerin dikkate alındığı ve bu nedenle tüm nakil taleplerinin karşılanmasının mümkün olmadığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, KDK'nın yerleşik yaklaşımında, aileden ayrı kalmanın özgürlükten yoksun bırakılmanın doğal bir sonucu olarak kabul edilmekle birlikte, idarenin aile hayatına saygı hakkı kapsamındaki yükümlülüklerine de işaret edilerek, tutuklu ve hükümlülerin mümkün olan en yakın ceza infaz kurumlarına yerleştirilmesi yönünde tavsiyelerde bulunulduğu görülmektedir.

KDK'ya yansıyan başvuruların yoğunluğu, aileye yakın kuruma nakil taleplerinin karşılanmamasının münferit değil, süreklilik arz eden yapısal bir sorun olduğunu açıkça göstermektedir.

Ceza infaz sistemine ilişkin bu sorunlar, kadınlar ve çocuklar bakımından yalnızca ağırlaşmakla kalmamakta; aynı zamanda çok katmanlı hak ihlali riskleri üretmektedir.

KDK'ya yansıyan başvuruların yoğunluğu, aileye yakın kuruma nakil taleplerinin karşılanmamasının münferit değil, süreklilik arz eden yapısal bir sorun olduğunu açıkça göstermektedir.

Zira, ceza infaz sistemine ilişkin karar ve uygulamalarda, kadınların özgürlüklerinden yoksun bırakılmasının kendine özgü koşullarının ve bu bağlamda ortaya çıkan ihtiyaçlarının dikkate alınması zorunludur; buna ek olarak çocukların genellikle asıl

bakım verenlerinin kadınlar olduğu ve annelerinden ayrıldıklarında ya da onlarla birlikte hapsedildiklerinde ciddi zarar görebildikleri de hesaba katılmalıdır⁴.

3 Kamu Denetçiliği Kurumu, 2025 Yıllık Raporu, s.52-53. Çevrimiçi: <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/KDK-2025-Yillik-Rapor/index.html> (Erişim Tarihi: 20.03.2026)

4 Penal Reform International, Women in detention: a guide to gender-sensitive monitoring, 2015.

Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezayı Önleme Komitesi (CPT), kadın mahpusların hapisane nüfusu içinde sayıca azınlıkta olmaları ve kapatılmaya ilişkin sistemlerinin tarihsel olarak erkek mahpusların esas alınarak yapılandırılmış olması nedeniyle, kadınların erkeklerden farklılaşan ihtiyaç ve risk faktörlerinin çoğu zaman göz ardı edildiğini açıkça ifade etmektedir⁵. Bu durum, kadınların daha olumsuz koşullara maruz kalmasına yol açabilmekte ve eşitlik ilkesinin biçimselliğın ötesine geçerek, fiilî olarak da sağlanmasını gerektirmektedir. CPT'ye göre kadınlar; geçmişte maruz kalınan şiddet, ruh sağlığı ihtiyaçları, üreme sağlığı, madde bağımlılığı ve özellikle çocuklarına ve ailelerine ilişkin bakım sorumlulukları bakımından çok katmanlı bir değerlendirmeyi gerektiren bir gruptur. Bu nedenle infaz uygulamalarında toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımın benimsenmesi ve kadınların özgül durumlarının karar süreçlerinin merkezine yerleştirilmesi gerekmektedir.

Kadın mahpusların karşılaştığı temel sorunlardan biri, ceza infaz kurumlarının sınırlı sayıda olması nedeniyle çoğu zaman ikamet ettikleri yerlerden uzak kurumlarda tutulmalarıdır. Kadın mahpus sayısının görece az olması, bu kişilerin coğrafi olarak daha sınırlı sayıdaki kurumlara yerleştirilmesine yol açmakta; bu durum ise aileleriyle temas kurmalarını önemli ölçüde zorlaştırmaktadır. Aile ve sosyal çevre ile kurulan bağların zayıflaması, özellikle çocuk bakım sorumluluğunu üstlenen kadınlar bakımından daha ağır sonuçlar doğurmaktadır; çocuklarıyla ilişkilerinin kesintiye uğraması hem kadınlar hem de çocuklar açısından ciddi duygusal ve sosyal etkiler yaratmaktadır⁶. Bu açıdan, çocuklarıyla birlikte kalan veya çocuk bakım sorumluluğunu taşıyan kadınlar bakımından yapılacak değerlendirmelerde, çocuğun üstün yararının da gözetilmesi kaçınılmaz olup, bu hususun dikkate alınmaması hem kadınlar hem de çocuklar yönünden ortaya çıkan hak ihlali riskini derinleştirmektedir.

Somut olayda, KDK'nın başvurusunun kadın olması ve küçük yaşta bir çocuğa sahip bulunmasını, karar incelenmesi ve gerekçelendirilmesinde bağımsız ve belirleyici unsurlar olarak ele alıp almadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Somut olayda çocuğun hapisane koşulları nedeniyle anneden ayrılmak zorunda kalması, başvuruyu bireysel bir mağduriyetin ötesine taşıyarak doğrudan çocuk hakları meselesi hâline getirmektedir. Bu bağlamda, inceleme konusu kararda nakil talebinin hangi ölçütler çerçevesinde değerlendirildiği; başvurusunun annelik rolü, çocuğun üstün yararı ve aile hayatının korunması gibi unsurların karara ne ölçüde yansıtıldığı ile başvurunun dayandığı ihtiyaç ve koşulların değerlendirme sürecinde ne ölçüde görünür kılındığının incelenmesi önemli olacaktır.

5 Council of Europe, European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), Women in Prison – Factsheet, CPT/Inf(2018)5, January 2018

6 Penal Reform International, Women in detention: a guide to gender-sensitive monitoring, 2015.

Kadın Hapishaneleri Yönünden Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Önemi

Yukarıda açıklandığı üzere kadın mahpuslar aynı anda mahpus, kadın ve çoğu durumda anne olmaktan kaynaklanan çok katmanlı koşullara ve ihtiyaçlara sahiptir; bu nedenle kadın mahpuslar bakımından yapılacak değerlendirmelerde kesişimsel bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Ayrıca çocuğun durumunun da özellikle, ayrıca

İnceleme konusu kararda genel uluslararası standartlara yer verilmiş olmakla birlikte, kadınları ve çocukları doğrudan ilgilendiren uluslararası düzenlemelerin ele alınmadığı ve bu kapsamda devletin pozitif yükümlülükleri bakımından bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir.

ve öncelikli olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna karşın inceleme konusu kararda genel uluslararası standartlara yer verilmiş olmakla birlikte, kadınları ve çocukları doğrudan ilgilendiren uluslararası düzenlemelerin ele alınmadığı ve bu kapsamda devletin pozitif yükümlülükleri bakımından bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir.

2 Mart 2026 itibarıyla Türkiye'de toplam 412.991 mahpus bulunduğu, bunların 19.728'inin kadın olduğu; kadın mahpusların büyük çoğunluğunun kapalı ceza infaz kurumlarında tutulduğu anlaşılmaktadır⁷. 7 Ocak 2026 tarihinde açıklanan verilere göre ise ceza infaz kurumlarında annelerinin yanında kalan çocuk sayısı 883 olup,

7 Ocak 2026 tarihinde açıklanan verilere göre ise ceza infaz kurumlarında annelerinin yanında kalan çocuk sayısı 883 olup, bu çocukların 460'ı 0-3 yaş, 423'ü ise 4-6 yaş grubundadır.

bu çocukların 460'ı 0-3 yaş, 423'ü ise 4-6 yaş grubundadır. Sincan, Diyarbakır, Marmara, Erzincan ve Çarşamba Kadın Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan anne-çocuk üniteleri, annelerin çocuklarıyla daha uygun koşullarda kalabilmesine imkân tanıyan

sınırlı sayıdaki uygulamalar arasında yer almaktadır. Bu birimlerde 140 kadın mahpus ve 167 çocuğun kaldığı belirtilmekte olup, söz konusu kapasitenin toplam kadın mahpus ve çocuk sayısı içindeki sınırlılığı dikkat çekmektedir⁸.

Bunun yanı sıra, Türkiye'de ceza infaz kurumlarında 0-18 yaş arası çocuğu bulunan

7 Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Kurum Statülerine ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları Çevrimiçi: <https://cte.adalet.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.03.2026)

8 Çocukların Suça Sürüklenmesine Yol Açan Nedenlerin Tüm Boyutlarıyla İncelenerek Koruyucu ve Önleyici Mekanizmalar Geliştirilmesi ile Çocukların Toplumsal Yaşama Etkin Katılımlarının Sağlanması İçin Yapılması Gerekenlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu, 7 Ocak 2026 tarihli toplantı tutanağı: <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/5339> (Erişim Tarihi: 20.03.2026)

152.875 tutuklu ve hükümlü olduğu ve toplamda 295.671 çocuğun ebeveynlerinden en az birinin ceza infaz kurumlarında bulunduğu dikkate alındığında, ceza infaz sisteminin çocuklar üzerindeki etkisinin oldukça geniş bir alana yayıldığı görülmektedir⁹. Bu veriler, kadın mahpuslar ve çocukları bakımından ortaya çıkan ihtiyaçların münferit vakalardan ibaret olmadığını; aksine, devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında ele alınması gereken yapısal bir boyut taşıdığını açıkça göstermektedir.

İnceleme konusu kararda atıf yapılmayan uluslararası standartlardan biri olan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Aralık 2010'da kabul edilen Kadın Mahpuslara Muamele ve Kadın Suçlular için Hapis Dışı Tedbirlere Dair Birleşmiş Milletler Kuralları (Bangkok Kuralları) ayrımcılık yasağının etkin şekilde uygulanabilmesi için kadın mahpusların ayırt edici ihtiyaçlarının dikkate alınmasının zorunlu olduğunu vurgulamaktadır. Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi amacıyla kadınlara özgü ihtiyaçların karşılanmasının ayrımcılık olarak değerlendirilemeyeceği açıkça belirtilmektedir. Kurallar, mahpusların yakınları ile iletişim kurmasını, özellikle çocuk bakım sorumluluğu bulunan kadınlar bakımından, çocukların üstün yararı gözetilerek gerekli düzenlemelerin yapılmasını ve uygun durumlarda tutukluluğun askıya alınması ihtimalinin değerlendirilmesini öngörmektedir. Kurallara göre, kadın mahpusların çocukları dâhil olmak üzere aileleriyle iletişimlerini teşvik edilmeli ve mümkün olan tüm makul yollarla kolaylaştırılmalıdır. Mümkün olduğu ölçüde, evlerinden uzak yerlerde bulunan kurumlarda tutulan kadınların karşılaştıkları dezavantajların giderilmesine yönelik tedbirler alınmalıdır. Ayrıca kadın mahpusların, mümkün olduğu ölçüde, bakım sorumlulukları ve bireysel tercihleri dikkate alınarak, evlerine veya sosyal rehabilitasyon imkânlarına yakın ceza infaz kurumlarına yerleştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Başvuruya konu sorunun yapısal niteliğini ortaya koyan bir diğer kaynak ise Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörü'nün 2022 yılında Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaret sonrasında hazırlanan rapordur. Raporda, Türkiye'de gözaltı merkezlerinde tutulan kadın ve kız çocuklarının önemli bir kısmının çoklu ve kesişen şiddet biçimlerine, cinsel saldırıya, travmaya ve istismara maruz kaldığına dikkat çekilmektedir. Raporda, bazı merkezlerde anne-çocuk programlarına ilişkin düzenlemeler bulunsa da çocuklara yönelik yeterli sağlık hizmetlerinin sağlanamaması ve yerinde çocuk doktoru bulunmaması gibi hususların ciddi bir endişe kaynağı olduğu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra, aşırı kalabalık, yetersiz fiziki koşullar ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan güçlükler de öne çıkan sorunlar arasında yer almaktadır. Bu çerçevede, kadınların özgürlüklerinden yoksun bırakılmasına ilişkin uygulamalarda toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım benimsenmesi; kadınlar ve çocukları için hapisane koşullarının iyileştirilmesi ve yeterli sağlık hizmetlerinin sağlanması gerektiği vurgulan-

9 Çocukların Suça Sürüklenmesine Yol Açan Nedenlerin Tüm Boyutlarıyla İncelenerek Koruyucu ve Önleyici Mekanizmalar Geliştirilmesi ile Çocukların Toplumsal Yaşama Etkin Katılımlarının Sağlanması İçin Yapılması Gerekenlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu, 7 Ocak 2026 tarihli toplantı tutanağı: <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/5339> (Erişim Tarihi: 20.03.2026)

maktadır¹⁰. Bu bulgular, ceza infaz koşullarının kadınlar ve çocuklar üzerindeki etkisinin çok boyutlu olduğunu göstermekte; kadınlar ve çocuklar bakımından ortaya çıkan hak ihlallerinin değerlendirme sürecinde yalnızca aile bağlarının korunmasıyla sınırlı kalmayıp bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını gerektirmektedir.

Somut başvurunun, başvurucunun iki buçuk yaşındaki çocuğunun hapisane koşullarından olumsuz etkilenerek sağlık sorunları yaşaması ve bu nedenle anneden ayrılmak zorunda kalması sonrasında, çocuğun bakımının sürdürülebilmesi ve aile bağlarının korunması amacıyla ailesine yakın bir ceza infaz kurumuna nakil talebine ilişkin olduğu dikkate alındığında, yukarıda anılan standartların değerlendirme sürecinde belirleyici nitelik taşıdığı açıktır.

Kadın Mahpusların Çocukları Yönünden Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Önemi

Çocuk hakları bakımından yapılacak değerlendirmelerde, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin (BMÇHS) dört temel ilkesi olan ayrımcılık yasağı, çocuğun üstün yararı, yaşama ve gelişme hakkı ile çocuğun görüşlerinin dikkate alınması ilkeleri belirleyici niteliktedir. Bu ilkeler, özgürlüğünden yoksun bırakılan ebeveynlerin çocukları bakımından da devletin yükümlülüklerinin kapsamını doğrudan şekillendirmektedir.

Başvurucunun ceza infaz kurumundaki koşullar nedeniyle çocuğundan ayrılmak zorunda kalarak çocuğunu infaz kurumundan uzak bir ilde bulunan ailesinin yanına vermesi karşısında, inceleme konusu kararda çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarının ayrıca ve açık biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir. Mevcut veriler, "çocuğun annenin yanında hapisanede mi yoksa anneden ayrı dışarıda mı kalmalı" tartışmalarına yanıt ararken, özellikle yaşamın ilk yılında kurulan anne çocuk arasındaki bağın belirleyici niteliği nedeniyle, güvenli ve desteklenmiş koşullar sağlandığında anneye birlikte kalmanın çoğu durumda ayrılığa kıyasla daha koruyucu olduğunu göstermektedir, ancak bu durumda da hapisane ortamının sınırlayıcı etkilerinin çocuğun hareket özgürlüğünü, duygusal gelişimini ve sosyal etkileşimini destekleyen düzenlemelerle; annenin ise psikososyal olarak güçlendirilmesini sağlayan çok disiplinli mekanizmalarla dengelebileceği de dikkate almak gerekmektedir¹¹. Çocuğun iyilik hâlinin, doğrudan annenin iyilik hâline bağlı olduğunu açıklayan bu araştırmalar, zorunlu ayrılıkların hem çocuk hem anne açısından ağır ve çoğu zaman travmatik sonuçlar doğuracağını bu nedenle ayrılık sürecinin, çocuğun gelişimsel özellikleri, bağlanma düzeyi ve sosyal çevresi dikkate alınarak, kademeli ve planlı biçimde yönetilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

10 A/HRC/53/36/Add.1 Çevrimiçi: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g23/086/97/pdf/g2308697.pdf> (Erişim Tarihi: 20.03.2026)

11 Nowak, M.. United Nations global study on children deprived of liberty. Project Report. Geneva: United Nations, 2019.

Nitekim Çocuk Hakları Komitesi tarafından 30 Eylül 2011 tarihinde düzenlenen Genel Tartışma Gününde "Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Ebeveynlerin Çocukları" teması ele alınmış; bu çocukların haklarının ebeveynin tutuklanması anından itibaren ve sürecin tüm aşamalarında, kolluk görevlileri, infaz kurumu personeli ve yargı organları dâhil olmak üzere tüm aktörler tarafından dikkate alınması gerektiği açıkça ortaya konulmuştur. Komite, çocuğun üstün yararının değerlendirilmesinde özellikle erken çocukluk döneminde ebeveyn-çocuk ilişkisinin önemi ile hapisane koşullarının etkisinin birlikte ele alınması gerektiğini vurgulamış; bazı durumlarda çocuğun ebeveyniyle birlikte kalmasının, diğer durumlarda ise alternatif bakım düzenlemelerinin çocuğun üstün yararına daha uygun olabileceğini belirtmiştir. Bu tür kararların yargısal denetime açık olması ve çocuğun ebeveyni ile diğer aile üyeleriyle temasının sürekliliğinin sağlanması gerektiği de ayrıca ifade edilmiştir.

Benzer şekilde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin CM/Rec(2018)5 sayılı Tavsiye Kararı, ebeveynleri hapsedilmiş çocukların durumuna ilişkin devletlere kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Tavsiye Kararı, çocuğun haklarının ebeveynin hukuki statüsünden bağımsız olarak korunması gerektiğini; çocuğun üstün yararının tüm değerlendirmelerde birincil ölçüt olması gerektiğini ve çocuğun hapsedilmiş ebeveyniyle duygusal ve süreklilik arz eden bir ilişki kurma ihtiyacının gözetilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede, ebeveynin tutukluluğu öncesinde, sırasında ve sonrasında hem ebeveynin hem de çocuğun desteklenmesi, damgalama ve ayrımcılığın önlenmesi ve çocukların görüşlerini ifade edebilme imkânlarının sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır.

Tavsiye Kararı ayrıca, ebeveynleriyle birlikte infaz kurumunda kalan çocukların mahpus olarak değerlendirilmemesi gerektiğini ve mümkün olduğu ölçüde özgür toplumdaki diğer çocuklarla aynı hak ve hizmetlere erişimlerinin sağlanması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, çocukların gelişimini destekleyen uygun fiziksel koşulların sağlanması, çocuk bakımında uzman personelin görevlendirilmesi ve çocuk dostu ortamların oluşturulması gerekmektedir. Çocukların mümkün olduğunca hapisane dışındaki hizmetlere erişebilmesi, eğitim ve bakım imkânlarından yararlanabilmesi ve aile üyeleriyle düzenli temas kurabilmesi de bu yaklaşımın ayrılmaz bir parçasıdır.

Bu kapsamda, çocukların gelişimini destekleyen uygun fiziksel koşulların sağlanması, çocuk bakımında uzman personelin görevlendirilmesi ve çocuk dostu ortamların oluşturulması gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, 2 Haziran 2023 tarihinde Türkiye hakkında açıkladığı nihai gözlemlerinde¹², ebeveynleri özgürlüklerinden yoksun bırakılan

12 Türkiye'nin birleştirilmiş 4. ve 5. raporlarına ilişkin Komitenin nihai gözlemleri: Çevrimiçi: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FTUR%2FCO%2F45&Lang=en (Erişim Tarihi: 20.03.2026)

çocukların durumuna özel bir başlık altında yer vermiş ve bu çocukların sayısındaki artıştan duyduğu ciddi endişeyi açıkça ifade etmiştir. Komite, bu bağlamda çocukların ebeveynlerinin hapsedilmesinin yalnızca ebeveynin cezai sorumluluğu ile sınırlı bir mesele olarak ele alınamayacağını; aksine bu durumun çocukların yaşam, gelişim, bakım ve aile ilişkileri üzerindeki doğrudan ve uzun vadeli etkileri nedeniyle çocuk hakları perspektifinden bütüncül bir değerlendirmeyi zorunlu kıldığını vurgulamıştır. Bu çerçevede Komite, taraf Devlete yönelik olarak özellikle küçük çocukları bulunan ebeveynler bakımından hapis cezasına alternatif tedbirlerin geliştirilmesini önermiş; bakım verenin hapsedilmesinin kaçınılmaz olduğu durumlarda ise çocukların erken çocukluk eğitimi, sağlık, beslenme ve gelişim haklarının güvence altına alınmasını, düzenli sosyal hizmet desteği sağlanmasını ve çocukların fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimlerinin korunmasını gerekli görmüştür. Bu yaklaşım, çocuğun üstün yararının soyut bir ilke olarak değil, somut karar süreçlerinde belirleyici bir ölçüt olarak uygulanması gerektiğine işaret etmektedir.

Komite, ayrıca aileye yakın ceza infaz kurumlarına nakil taleplerinin reddedilmesi meselesini doğrudan ele almış ve bu uygulamanın giderilmesine yönelik olarak taraf Devlete açık bir tavsiyede bulunmuştur. Bu durum, nakil taleplerinin, çocukların ebeveynleriyle ilişkilerinin korunması ve aile hayatına erişimleri bakımından doğrudan bir çocuk hakları meselesi olarak ele alındığını göstermektedir. Bu yönüyle, nakil talepleri, idari kapasite ve güvenlik kriterleriyle sınırlandırılmadan; aksine, çocuğun üstün yararı, aile bağlarının korunması ve çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri bakımından -ayrıca ve öncelikli- olarak değerlendirilmesi gereken bir alandır.

Yukarıda anılan ilkeler Anayasa Mahkemesi kararlarına da yansımıştır. Şükran İrge başvurusunda¹³, Mahkeme, çocuğun üstün yararı ilkesinin soyut bir ilkedan ibaret olmadığını; mahkemeler, idari makamlar ve yasama organı tarafından çocukları etkileyen tüm işlemlerde somut olarak değerlendirilmesi gereken temel bir yükümlülük olduğunu vurgulamıştır. Bu kapsamda, çocuk üzerinde etki doğuracak her işlemde çocuğun yararının ayrıca ve açıkça değerlendirilmesi, aile hayatına saygı hakkı kapsamında devletin pozitif yükümlülüklerinin bir gereği olarak kabul edilmiştir. Mahkeme, çocuğun üstün yararına aykırı olmadıkça ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin korunmasının esas olduğunu; bu

Çocuk üzerinde etki doğuracak her işlemde çocuğun yararının ayrıca ve açıkça değerlendirilmesi, aile hayatına saygı hakkı kapsamında devletin pozitif yükümlülüklerinin bir gereği olarak kabul edilmiştir.

doğrultuda, kamu makamlarının hem aile bağıını sürdürmek hem de çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimini destekleyecek koşulları sağlamakla yükümlü olduğunu belirt-

13 Anayasa Mahkemesi, Şükran İrge Başvurusu, Başvuru Numarası: 2016/8660, Karar Tarihi: 7/11/2019

miştir. Ceza infaz kurumlarında bulunan anneler ve yanlarında kalan çocuklar bakımından da bu yükümlülüklerin geçerli olduğu açıkça ifade edilmiştir. Bu çerçevede, infaz rejimine ilişkin karar ve uygulamalarda çocuğun ceza infaz koşullarından en az düzeyde etkilenmesini sağlayacak tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir. Somut olayda ise Mahkeme kararın esasen yalnızca anneye ilişkin değerlendirmelere dayanırıldığını tespit etmiştir. Ayrıca ceza infaz kurumunun fiziksel koşullarının çocuk için uygun olmadığının kabul edilmesine rağmen gerekli tedbirlerin alınmadığı, çocuğun üstün yararı ile kamusal menfaat arasında bir dengeleme yapılmadığı ve alternatif önlemlerin (örneğin daha uygun kuruma nakil) değerlendirilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu gerekçelerle Mahkeme, aile hayatına saygı hakkı kapsamında çocuğun üstün yararının gözetilmediğine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin önüne giden bir diğer başvuru ise ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun çocuklarıyla görüş saatlerinin çocukların okul saatleriyle çakışması nedeniyle fiilen görüşemediğine ilişkin şikâyet ile ilgilidir¹⁴. Başvurucunun oda değişikliğine ilişkin talebi, mazeretini belgelendirmediği gerekçesiyle idare tarafından reddedilmiş; yargı mercileri de bu işlemi hukuka uygun bulmuştur. Mahkeme, yargı makamlarının kararlarında çocuğun üstün yararı ilkesi çerçevesinde ilgili ve yeterli bir gerekçe sunulmadığını tespit etmiştir. Bu doğrultuda, çocukları ilgilendiren işlemlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesi ve aile ilişkilerinin sürdürülmesini sağlayacak tedbirlerin alınmasının devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında olduğu bir kez daha vurgulanmış; başvurucunun çocuklarıyla ilişkisini sürdürebilmesini sağlayacak şekilde hareket edilmediği ve talebin neden karşılanamadığına ilişkin yeterli bir gerekçe ortaya konulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle Mahkeme, aile hayatına saygı hakkı kapsamında devletin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilmediğine karar vermiştir.

Bu uluslararası ve ulusal standartlar birlikte değerlendirildiğinde, -analize konu başvuruda olduğu gibi- özgürlüğünden yoksun bırakılan ebeveynlerin çocuklarına ilişkin karar ve uygulamalarda, çocuğun üstün yararının, somut olayın tüm koşulları dikkate alınarak aktif ve belirleyici bir ölçüt olarak ele alınması gerektiği açıktır.

Bu bağlamda, KDK'nın 2025–2030 Çocuk Hakları Strateji Belgesi de Kurumun çocuk hakları alanındaki rolünü yalnızca bireysel başvuruların incelenmesiyle sınırlı görmediğini; aksine kararları aracılığıyla sistematik sorunlara çözüm üretme ve idarenin

14 Anayasa Mahkemesi, Gürçay Baylar Başvurusu, Başvuru Numarası: 2020/2019, Karar Tarihi: 17/7/2024

karar alma süreçlerini dönüştürme hedefi benimsediğini ortaya koymaktadır¹⁵. Nitekim stratejik amaçlardan biri, Kurum kararlarının çocuk hakları alanındaki sistematik sorunlara çözüm önerisi geliştirme etkisinin güçlendirilmesi olarak belirlenmiş; bu kapsamda, kararlar üzerinden ihlal örüntülerinin tespit edilmesi ve sistemsel değişiklik gerektiren alanlara ilişkin tematik raporların hazırlanması öngörülmüştür. Strateji belgesinde, kamu idarelerinin çocuk hakları bağlamındaki kapasitelerinin güçlendirilmesi, çocuk dostu yaklaşımın yaygınlaştırılması ve çocuğun üstün yararı ilkesinin karar alma ve politika geliştirme süreçlerine etkin şekilde yansıtılması, Kurumun temel hedefleri arasında yer almaktadır. Ayrıca, kapalı kurumlarda bulunan çocukların haklarına erişimin güçlendirilmesi amacıyla düzenli izleme faaliyetlerinin yürütülmesi,

Bu çerçevede, Kurumun kendi stratejik belgelerinde benimsediği yaklaşım ile inceleme konusu kararda izlenen değerlendirme yöntemi arasında bir uyumsuzluk bulunduğu görülmektedir.

çocukların yaşam koşullarının uluslararası standartlar çerçevesinde değerlendirilmesi ve bu alanlara ilişkin tematik raporlar hazırlanması da Kurumun öncelikli faaliyetleri arasında sayılmaktadır. Bu çerçevede, Kurumun kendi stratejik belgelerinde benimsediği yaklaşım ile inceleme konusu kararda izlenen değerlendirme yöntemi arasında bir uyumsuzluk bulunduğu görülmektedir.

Bununla birlikte, KDK'nın 2025 yılı itibarıyla ceza infaz kurumlarında 0–6 yaş grubundaki çocukların durumuna ilişkin özel bir raporun hazırlanacağı yıllık raporda açıklanmıştır. Bu husus, KDK'nın bu alandaki sorunları tematik ve yapısal bir perspektifle ele alma yönündeki yaklaşımını ortaya koyması bakımından önemli bir gelişmedir. Ayrıca, Kurumun yine 2025 yıllık raporunda da yer aldığı üzere, ceza infaz kurumlarında anneleriyle birlikte kalan çocuklara yönelik mevcut düzenlemelerin büyük ölçüde temel ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlı kaldığı; çocukların gelişimlerini destekleyen sosyal, duygusal ve çevresel imkânların ise fiziki koşullar nedeniyle yeterince sağlanamadığı tespit edilmiştir.

Kurumun yine 2025 yılına ait yıllık raporunda da yer aldığı üzere, ceza infaz kurumlarında anneleriyle birlikte kalan çocuklara yönelik mevcut düzenlemelerin büyük ölçüde temel ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlı kaldığı; çocukların gelişimlerini destekleyen sosyal, duygusal ve çevresel imkânların ise fiziki koşullar nedeniyle yeterince sağlanamadığı tespit edilmiştir.

tiyaçların karşılanmasıyla sınırlı kaldığı; çocukların gelişimlerini destekleyen sosyal, duygusal ve çevresel imkânların ise fiziki koşullar nedeniyle yeterince sağlanamadığı tespit edilmiştir. Açıklananlar, ceza infaz sisteminde çocuklar bakımından sistematik nitelikteki sorunların varlığını ortaya koyarken, aynı zamanda KDK'nın bu alanı özel olarak izleme ve raporlama yönündeki rolünün önemini de göstermek-

15 Kamu Denetçiliği Kurumu, Çocuk Hakları Strateji Belgesi 2025-2030. Çevrimiçi: <https://www.kdkcocuk.gov.tr/kdk-pdf/KDK-Cocuk-Haklari-Stratejisi-2025-2030/files/KDK-Cocuk-Haklari-Stratejisi-2025-2030.pdf> (Erişim Tarihi: 20.03.2026)

tedir. Bu açıdan inceleme konusu başvuruda ortaya konulan hususların, KDK'nın kendi tespit ve öncelikleriyle örtüşen bir alana işaret ettiği ve bu yönüyle başvurunun çocuk hakları perspektifinden değerlendirilmesinin önem taşıdığı görülmektedir.

KDK'nın politika geliştirme, yasalaşma ve kurumsal gelişim süreçlerinde üstlendiği rol dikkate alındığında, önüne gelen her başvurunun aynı zamanda politika, mevzuat ve uygulama düzeyinde dönüşüm yaratma potansiyeli taşıyan bir alan olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu yönüyle, inceleme ve karar süreçleri, çocuk hakları başta olmak üzere temel hak alanlarında iyileşmelere katkı sunabilecek önemli bir işlev üstlenmektedir.

Değerlendirme

İnceleme Sürecine İlişkin Değerlendirme

İnceleme süreci bakımından, KDK'nın değerlendirmesinin büyük ölçüde idarenin sunduğu bilgi ve görüşlerle sınırlı kaldığı görülmektedir. İnceleme sürecinin, başvurunun kadın ve çocuk hakları boyutunu ortaya koyacak derinlikte yürütülmemesi, kararın hak temelli değerlendirme kapasitesini ciddi biçimde sınırlandırmıştır.

Bu kapsamda özellikle; ceza infaz kurumunda kaç çocuğun bulunduğu, çocukların yaş dağılımı, çocuklarıyla birlikte kalan annelerin sayısı, anne-çocuk ünitelerinin bulunup bulunmadığı ve mevcut ise bu birimlerin kapasitesi ve niteliği ile çocuklu annelere yönelik sunulan hizmetlerin kapsamı gibi hususların araştırılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, somut olayda başvuruçunun çocuğunu ceza infaz koşulları nedeniyle kurum dışına vermek zorunda kaldığı dikkate alındığında, çocuğun annesiyle düzenli ve sürdürülebilir bir ilişki kurup kurmadığı, temasın hangi sıklık ve koşullarda gerçekleştiği ve nakil talebinin reddinin bu ilişkiyi fiilen zorlaştırıp zorlaştırmadığı ile çocuğun bu durumdan nasıl etkilendiğinin de ayrıca incelenmesi gerekir. Bu yönüyle, başvurunun, çocuğun ebeveyniyle kişisel ilişki kurma ve bu ilişkiyi sürdürme hakkı bakımından da değerlendirilmesi gerekirken, inceleme sürecinde bu boyutun ele alınmadığı görülmektedir. Bu durum, inceleme kapsamının çocuğun üstün yararı ilkesinin gerektirdiği genişlikte kurulmadığını göstermektedir.

Öte yandan, incelemenin başvuruçuya özgü bir değerlendirme olarak ele alındığı görülmele birlikte, başvurunun niteliği gereği kadın ve çocuk haklarını ilgilendiren yönleri dikkate alındığında, ilgili sivil toplum örgütlerinden, baroların insan hakları, kadın hakları ve çocuk hakları merkezlerinden veya Türkiye Barolar Birliği gibi kurumsal yapılardan görüş alınmadığı anlaşılmaktadır. Oysa özellikle başvuruçunun bulunduğu ve

nakil talep ettiği illerdeki baroların ilgili merkezlerinden görüş alınması, başvurunun kadınlar ve çocuklar üzerindeki etkilerinin daha geniş ve çok boyutlu bir perspektifle değerlendirilmesine katkı sağlayabilecek niteliktedir.

Nitekim, Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 22/4. maddesi uyarınca, şikâyet konusunun insan haklarına, kadın ve çocuk haklarına ilişkin olması hâlinde yerinde inceleme ve araştırma yapılabilmesi mümkündür. Aynı Yönetmeliğin 24 ve 25. maddeleri uyarınca ise bilirkişi görevlendirme, tanık veya ilgili kişileri dinleme gibi yetkiler de Kuruma tanınmıştır. Ancak inceleme konusu başvuruda, söz konusu yetkilerin kullanılmadığı görülmektedir. Başvurunun hem tüm kadın mahpusları hem de ceza infaz kurumunda kalan ve kurum dışında bulunan çocukları doğrudan etkileyen bir nitelik taşıdığı dikkate alındığında, çocuğun ceza infaz koşullarından ve ebeveyninden ayrılıktan nasıl etkilendiğine ilişkin uzman görüşlerine başvurulması, ilgili kişilerin dinlenmesi veya yerinde inceleme yapılması mümkün

Yerinde inceleme yapılması hâlinde, kadın mahpuslar ve çocuklar üzerindeki etkilerin daha somut şekilde ortaya konulabileceği ve idareye yönelik daha güçlü ve yönlendirici tavsiyelerin geliştirilebileceği açıktır.

ve gerekli iken, bu yönde bir araştırma yürütülmemiştir. Bu durum, inceleme sürecinin derinliği, başvurunun kadın hapisanelerini ilgilendiren özgül değeri ve kapsamı bakımından önemli bir eksiklik oluşturmaktadır. Ayrıca, ceza infaz sistemine ilişkin şikâyetlerin KDK'ya yoğun şekilde yansıdığı

dikkate alındığında, bu tür başvuruların bireysel başvuru bağlamıyla kısıtlanmadan, idareye yol gösterici nitelikte daha kapsamlı değerlendirmelerle ele alınması beklenir. Bu çerçevede yerinde inceleme yapılması hâlinde, kadın mahpuslar ve çocuklar üzerindeki etkilerin daha somut şekilde ortaya konulabileceği ve idareye yönelik daha güçlü ve yönlendirici tavsiyelerin geliştirilebileceği açıktır.

Bunun yanı sıra, inceleme konusu kararda başvurunun kadın mahpuslar ve çocuklar üzerindeki etkilerinin bütüncül bir şekilde ortaya konulmadığı; başvurunun genel ceza infaz koşulları ve idarenin takdir yetkisi çerçevesine indirgenerek değerlendirildiği; kararda kadınlara ve çocuklara özgü uluslararası standartlara yer verilmediği ve bu kapsamda devletin, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin korunmasına yönelik pozitif yükümlülüklerinin tartışılmadığı görülmektedir.

Bu çerçevede, kadın mahpuslar ve çocukları bakımından ortaya çıkan sorunların benzer şekilde tematik ve bütüncül bir yaklaşımla ele alınması, Kurumun hem kendi yetki alanı hem de insan hakları standartları bakımından üstlendiği rol ile daha uyumlu olacaktır.

Karara İlişkin Değerlendirme

Kararda, başvurucunun annelik rolü ve çocuğun üstün yararı, değerlendirme sürecinde bağımsız ve belirleyici unsurlar olarak ele alınmamış; başvuru idarenin takdir yetkisi çerçevesine indirgenmiştir. Oysa kadın ve çocuk söz konusu olduğunda, genel değerlendirmelerin ötesine geçilerek, çocuğun ve annenin yaşamı üzerindeki somut etkileri ortaya koyan, bireyselleştirilmiş ve hak temelli bir inceleme yapılması gerekmektedir. Bu tür başvurular, idari bir işlemin denetiminin ötesinde çocuğun üstün yararı ve aile hayatının korunması bakımından ortaya çıkan sonuçların görünür kılınması açısından da önemli bir fırsat niteliği taşımaktadır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, idare tarafından nakil talep edilen kurumların doluluk oranlarına yapılan açıklamalar esas alınarak başvuru hakkında kısmen tavsiye, kısmen ret kararı verilmiştir. Ancak somut veriler incelendiğinde, başvurucunun bulunduğu Bursa Yenişehir Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 170 olmasına rağmen mevcudunun 333 olduğu ve doluluk oranının %196'ya ulaştığı anlaşılmaktadır. Buna karşılık, nakil talep edilen Balıkesir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nun %160, Kayseri Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nun %122 ve Afyonkarahisar 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nun %157 doluluk oranına sahip olduğu görülmektedir. Bu veriler, başvurucunun hâlihazırda en ağır koşullara sahip kurumda tutulduğunu açıkça ortaya koymakta; bu nedenle nakil talebinin reddinin, yalnızca idarenin takdir yetkisi ve genel kapasite gerekçeleriyle açıklanamayacağını göstermektedir.

Bu veriler, başvurucunun hâlihazırda en ağır koşullara sahip kurumda tutulduğunu açıkça ortaya koymakta; bu nedenle nakil talebinin reddinin, yalnızca idarenin takdir yetkisi ve genel kapasite gerekçeleriyle açıklanamayacağını göstermektedir.

KDK'nın tavsiye kararlarına ilişkin yetkileri dikkate alındığında, idareye yönelik olarak uygulamanın düzeltilmesi, tedbir alınması veya gerekli hâllerde mevzuat değişikliği önerilmesi gibi daha ileri düzeyde yönlendirici değerlendirmelerde bulunulması mümkündür. Ancak somut olayda, başvurunun doğurduğu sonuçların ağırlığına rağmen bu imkânların yeterince kullanılmadığı görülmektedir.

Kararda, başvurucunun ailesine olan mesafesi ve bu mesafenin aile ilişkileri üzerindeki etkisi yönünden somut ve bireyselleştirilmiş bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır. Oysa Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadında, ceza infaz kurumlarının yönetimine ilişkin olarak idareye tanınan takdir

Kararda, başvurucunun ailesine olan mesafesi ve bu mesafenin aile ilişkileri üzerindeki etkisi yönünden somut ve bireyselleştirilmiş bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır.

yetkisinin sınırsız olmadığı; nakil taleplerinin genel ve soyut gerekçelerle değil, her somut olayın koşulları dikkate alınarak bireyselleştirilmiş biçimde değerlendirilmesi gerektiği; özellikle mahpusun ailesiyle ilişkisini sürdürülebilirlik imkânının, nakil kararlarında dikkate alınması gereken temel unsurlardan biri olduğu; ailenin bulunduğu yerde kalmanın mümkün olmaması hâlinde dahi, en yakın alternatiflerin araştırılması gerekirken, mahpusun ailesinden fiilen kopmasına yol açacak ölçüde uzak bir kuruma yerleştirilmesi aile hayatına saygı hakkı bakımından sorun teşkil edebileceği; bu nedenle bu tür uygulamaların, özgürlüğünden yoksun bırakılmanın ötesinde ek bir yük doğurarak mahpus bakımından ikinci bir cezalandırma sonucunu doğurabileceği kabul edilmektedir¹⁶.

Somut olayda, ceza infaz koşulları nedeniyle çocuğun annesinin yanında kalmasının mümkün olmadığı ve bu nedenle kurum dışına verilmek zorunda kaldığı dikkate alındığında, başvurunun yalnızca nakil talebiyle sınırlı değerlendirilmesi yeterli değildir. Ceza infaz koşullarının uygun olması hâlinde çocuğun annesiyle birlikte kalabileceği; bu mümkün değilse dahi annenin ailesine daha yakın bir kuruma nakledilmesi suretiyle çocuğun annesiyle düzenli temas kurmasının sağlanabileceği açıktır. **Buna karşın, mevcut durumda çocuğun annesiyle olan ilişkisinin nasıl sürdürüleceğine ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir. Bu durum, çocuğun katlanması beklenemeyecek bir sonuçla karşı karşıya bırakılması anlamına gelmektedir.** Zira çocuğun, annesiyle kurduğu ilişkiyi sürdürebilmesi, erken çocukluk döneminde gelişimi açısından belirleyici bir öneme sahiptir. Bu alandaki akademik çalışmalar da özgürlüğünden yoksun bırakılan anneler ile çocukları arasındaki ilişkinin sürdürülebilmesinde düzenli ve nitelikli temasın kritik rol oynadığını ortaya koymaktadır. Özellikle yüz yüze görüşmelerin, anne-çocuk bağının korunması ve güçlendirilmesi açısından belirleyici olduğu; düzenli temasın hem ilişkinin niteliğini hem de çocuğun duygusal gelişimini olumlu yönde etkilediği tespit edilmektedir. Aynı şekilde, mahpus annelerin

Anne-çocuk ilişkisinin korunmasına yönelik koşulların sağlanmasının ve temasın sürekliliğinin güvence altına alınmasının çocuk hakları bakımından temel bir gereklilik olduğu açıktır.

çocuklarıyla ilişkilerini sürdürmelerini destekleyen program ve hizmetlerin hem çocukların gelişimi hem de annelerin ebeveynlik rollerini devam ettirebilmeleri açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır¹⁷. Bu bulgular

birlikte değerlendirildiğinde, anne-çocuk ilişkisinin korunmasına yönelik koşulların sağlanmasının ve temasın sürekliliğinin güvence altına alınmasının çocuk hakları bakımından temel bir gereklilik olduğu açıktır. Bu yönüyle inceleme konusu kararda, çocuk haklarına ilişkin bu çerçevenin açık biçimde ortaya konulması ve idareye yol

16 Osmanoğlu, Bilal; Parlak, Oğuzhan Emre. "Mahpusların Ailesi ve Yakınlarıyla Görüşme Hakkı", YÜHFD, C.XVIII, 2021/1, s.237-290.

17 Ceylan, Melike. "Kadınlarda Mahkûmiyetin Çocukları Üzerindeki Psikososyal Etkileri." EKEV Akademi Dergisi Advanced Online Publication (2025): 126-141.

gösterici nitelikte daha kapsamlı bir değerlendirme¹⁸ yapılması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Yukarıdaki bölümlerde açıklandığı üzere, çocukları ilgilendiren her türlü kararda çocuğun üstün yararının ayrıca ve somut olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak inceleme konusu kararda, idarece ele alınmayan bu hususun KDK tarafından da dikkate alınmadığı görülmektedir. Oysa Kurumun 10.01.2022 tarihli ve 2021/17395 başvuru numaralı kararında, hükümlü ve tutukluların nakil taleplerine ilişkin değerlendirmelerin ceza infaz kurumu kapasitesiyle sınırlı tutulmasının yeterli olmadığı; özellikle ailede çocuk bulunması hâlinde çocuğun üstün yararının gözetilmesi gerektiği açıkça ifade edilmiştir. Bu kapsamda, hükümlü/tutuklunun bulunduğu kurum ile ailesinin ikamet ettiği yer arasındaki mesafe, ulaşım imkânları, ailenin maddi durumu, sağlık koşulları ve ziyaret sıklığı gibi unsurların birlikte değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Aynı yaklaşımın inceleme konusu kararda da gözetilmesi gerekirken, bu yönde bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır.

KDK'nın bazı kararlarında, başvuruyu sonuçlandırmakla yetinmeyip idareye yönelik yapısal ve iyileştirici tavsiyelerde bulunduğu görülmektedir. Örneğin, görüntülü görüşme talebini konu alan bir kararında¹⁹ Kurum, başvurucunun talebine yönelik ret kararı vermesine rağmen idareye uygulamaların iyileştirilmesine yönelik açık tavsiyelerde bulunmuştur. Benzer şekilde, "çıplak/detaylı arama" iddiasına ilişkin bir başvuruda²⁰ ihlalin tespit edilememesi nedeniyle başvurunun reddine karar verilmiş; ancak arama işlemlerinin mahpusların mahremiyetini zedeleyebilecek hassasiyeti dikkate alınarak, uygulamada mahremiyet ilkesine daha fazla özen gösterilmesi gerektiği yönünde Adalet Bakanlığı'na tavsiyede bulunulmuştur.

Somut olayla kurum koşulları bakımından benzerlik taşıyan başka bir başvuruda²¹, KDK, kapasitenin üzerinde çocuğun barındırıldığı iddiası kapsamında, kalabalığın çocukların yaşam koşulları üzerindeki olumsuz etkileri değerlendirmiş; bu kapsamda çocukların başka kurumlara nakledilmesi, bunun mümkün olmaması hâlinde ise aynı kurumda ek alan tahsis edilmesi yönünde tavsiyelerde bulunulmuş ancak bununla da sınırlı kalmayarak, çocuklarla ilgili ceza infaz sisteminin bütüncül biçimde ele alınması gerektiği vurgulanmış ve çocuklara özgü özel yasa, usul ve kurumların oluşturulmasını içeren modern bir çocuk adalet sisteminin güçlendirilmesine yönelik yasal ve idari adımların hızlandırılması hususunda Adalet Bakanlığı'na tavsiyede bulunulmuştur.

18 Örneğin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Türkiye'nin birleştirilmiş 4. ve 5. raporlarına ilişkin nihai gözlemlerinde, bakım verenin özgürlüğünden yoksun bırakılmasının kaçınılmaz olduğu durumlarda, çocukların erken çocukluk eğitimi, beslenme ve sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanması, oyun haklarının desteklenmesi ve fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimlerinin güvence altına alınması gerektiği; bu süreçte çocukların sosyal hizmet uzmanları tarafından düzenli olarak izlenmesinin önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Çevrimiçi: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FTUR%2FCO%2F45&Lang=en (Erişim Tarihi: 20.03.2026)

19 KDK, 08.07.2025 tarihli ve 2025/2721 numaralı başvuru

20 KDK, 15.08.2025 tarihli ve 2025/3598 numaralı başvuru

21 KDK, 03.09.2018 tarihli ve 2018/3552 numaralı başvuru

Bu yaklaşım, Kurumun ihlal tespitiyle sınırlı kalmayıp, başvuruya konu uygulamaların insan hakları standartlarına uygun şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla idareye yol gösterici bir rol üstlenebildiğini, bireysel başvurular üzerinden hareketle yapısal sorunları görünür kılabildiğini ve politika düzeyinde değişim yaratmaya yönelik öneriler geliştirebildiğini göstermektedir. Bu yönüyle, inceleme konusu başvuruda da benzer şekilde, kadın mahpuslar ve çocuklar bakımından ortaya çıkan sorunlara ilişkin daha kapsamlı, yönlendirici ve dönüştürücü tavsiyelerde bulunulması mümkün görünmektedir:

- Çocuk bakım sorumluluğu bulunan kadınlar bakımından tutukluluğa ve hapis cezasına alternatif tedbirlerin geliştirilmesi, hapis cezasının ertelenmesi, denetimli serbestlik uygulamalarının kapsamının genişletilmesi gibi yaklaşımlar, anne-çocuk ilişkisinin korunması bakımından önemli araçlar sunmaktadır.
- Mevcut durumda yalnızca sınırlı sayıdaki ceza infaz kurumunda anne-çocuk ünitesi bulunduğu ve bu imkândan yararlanabilen çocuk sayısının oldukça düşük olduğu dikkate alındığında, bu birimlerin sayısının artırılması ve tüm çocukların bu imkânlardan yararlanmasının sağlanması gerekmektedir. Bu kapsamda, çocukların eğitim, sağlık, beslenme ve hijyen ihtiyaçlarının karşılandığı; oyun alanlarına, doğal ışığa ve açık havaya erişimlerinin bulunduğu; anneleriyle nitelikli zaman geçirebildikleri ve akranlarıyla sosyalleşebildikleri ortamların oluşturulması önem taşımaktadır. Ayrıca çocuklara ve annelere yönelik psikososyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve annelerin ebeveynlik becerilerinin desteklenmesine yönelik programların geliştirilmesi gerekmektedir²².
- Kadın mahpusların ruh sağlığı ihtiyaçlarının da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bangkok Kuralları'nda da vurgulandığı üzere, kadın mahpusların travma, ruh sağlığı sorunları ve kendine zarar verme riski bakımından daha kırılgan bir grup olduğu dikkate alınarak bu alanda gerekli destek mekanizmalarının oluşturulması önem taşımaktadır.
- Kadın mahpuslara ilişkin uluslararası standartlar da aile ile temasın kolaylaştırılması ve mesafe kaynaklı dezavantajların giderilmesi yönünde açık yükümlülükler öngörmektedir. Bangkok Kuralları uyarınca, kadın mahpusların çocukları da dâhil olmak üzere aileleriyle temaslarının her türlü makul yolla teşvik edilmesi ve kolaylaştırılması gerekmektedir. Bu bağlamda uluslararası insan hakları kurumlarının, kadın mahpusların ailelerine yakın yerlerde

22 Kitapçioğlu Yüksel T, "Cezaevinde Anneleriyle Birlikte Kalan Çocuklar Hakkında Değerlendirme", AHBVÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 28(2), 2024, s. 455-506

tutulup tutulmadığını ve bu mümkün değilse ortaya çıkan dezavantajların telafi edilip edilmediğini değerlendirmesi gerekmektedir²³. Bu kapsamda, aile bireylerine ulaşım desteği sağlanması, telefon ve görüntülü görüşme imkânlarının artırılması ve ziyaret sürelerinin uzatılması gibi önlemlerle aile ile temasın güçlendirilmesinin mümkün olduğu da karar aşamasında dikkate alınmalıdır. Ancak inceleme konusu kararda, bu tür dengeleyici önlemlerle ilgili idareye yönelik bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir.

- Ceza infaz kurumlarında görev yapan personelin kadın mahpusların ve çocukların ihtiyaçlarına ilişkin özel eğitim alması da bu sürecin önemli bir parçasıdır. Bu kapsamda, personelin kadın mahpusların toplumsal cinsiyete özgü ihtiyaçları, kadın sağlığı ve çocuk gelişimi konularında eğitilmesi; çocuklarla birlikte kalan annelere uygun destek sunulabilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Tam da bu tür durumlarda, ulusal insan hakları kurumlarının idareye yön verme kapasitesi belirgin hâle gelmektedir. KDK'nın, bir kararında²⁴, ceza infaz kurumlarında bulunan çocukların açık görüş hakkına erişimini sağlamak amacıyla mevzuat değişikliği yapılması yönünde Adalet Bakanlığı'na tavsiyede bulunduğu ve bu tavsiyenin uygulamada karşılık bularak mevzuat değişikliğine gidildiği, böylece mahpus çocukların aile hayatına saygı ve üstün yararlarının sağlanması yönünden oldukça önemli bir adım atılmasının sağlandığı görülmektedir. Bu örnek, Kurumun tavsiye kararlarının insan hakları bakımından somut ve dönüştürücü etkiler yaratabileceğini göstermektedir.

Açıklanmaya çalışıldığı üzere, kadın mahpuslar ve çocukları bakımından devletin pozitif yükümlülüklerinin etkin biçimde yerine getirilebilmesi, ceza infaz politikalarının toplumsal cinsiyet ve çocuk hakları perspektifiyle yeniden yapılandırılmasını; bireysel başvuruların ise bu dönüşümü harekete geçiren bir araç olarak ele alınmasını gerektirmektedir.

Sonuç

İnceleme konusu karar, kadın mahpuslar ve çocuklar bakımından ortaya çıkan çok katmanlı hak ihlali risklerini görünür kılma potansiyeline sahip olmakla birlikte, bu potansiyelin karar gerekçesine ve sonuçlarına yeterince yansıtılmadığını göstermektedir. Başvurunun merkezinde yer alan anne-çocuk ilişkisinin kopması ve çocuğun üstün yararı gibi temel unsurlar, değerlendirme sürecinde bağımsız ve belirleyici bir

23 Penal Reform International, Women in detention: a guide to gender-sensitive monitoring, 2015.

24 KDK, 23.08.2019 tarihli ve 2019/5013 numaralı başvuru

ölçüt olarak ele alınmamış; başvuru, ağırlıklı olarak ceza infaz kurumlarının kapasite ve idari işleyişine ilişkin genel çerçeve içinde değerlendirilmiştir. Bu durum, başvurunun çocuk hakları ve kadın mahpusların özgül ihtiyaçları bakımından doğurduğu sonuçların sınırlı bir perspektifle ele alındığını ortaya koymaktadır.

Oysa ulusal ve uluslararası standartlar birlikte değerlendirildiğinde, özgürlüğünden yoksun bırakılan ebeveynlerin çocuklarına ilişkin karar ve uygulamalarda, çocuğun üstün yararının somut ve öncelikli bir ölçüt olarak değerlendirilmesi; aile bağlarının korunması ve sürekliliğinin sağlanması yönünde pozitif yükümlülükler üstlenilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, nakil taleplerinin idari kapasite ve güvenlik gerekçeleriyle sınırlanmadan, çocuğun ebeveyniyle ilişkisini sürdürebilme imkânı, mesafe, ulaşım koşulları ve temasın niteliği gibi unsurlar dikkate alınarak bireyselleştirilmiş biçimde değerlendirilmesi zorunludur.

Nakil taleplerinin idari kapasite ve güvenlik gerekçeleriyle sınırlanmadan, çocuğun ebeveyniyle ilişkisini sürdürebilme imkânı, mesafe, ulaşım koşulları ve temasın niteliği gibi unsurlar dikkate alınarak bireyselleştirilmiş biçimde değerlendirilmesi zorunludur.

erleriyle sınırlanmadan, çocuğun ebeveyniyle ilişkisini sürdürebilme imkânı, mesafe, ulaşım koşulları ve temasın niteliği gibi unsurlar dikkate alınarak bireyselleştirilmiş biçimde değerlendirilmesi zorunludur.

Bu çerçevede, KDK'nın inceleme ve karar süreçlerinde, somut başvuruyu sonuçlandırırken, aynı za-

manda idareye yön veren ve yapısal sorunlara işaret eden daha güçlü bir rehberlik işlevi üstlenmesi mümkündür. Nitekim Kurumun önceki kararlarında da görüldüğü üzere, tavsiye kararları aracılığıyla mevzuat ve uygulama düzeyinde değişim yaratabilecek müdahalelerde bulunulabilmektedir. İnceleme konusu başvuru da kadın mahpuslar ve çocuklar bakımından ortaya çıkan sorunların daha geniş bir çerçevede ele alınması ve idareye bu yönde yönlendirici tavsiyelerde bulunulması açısından önemli bir fırsat sunmaktadır.

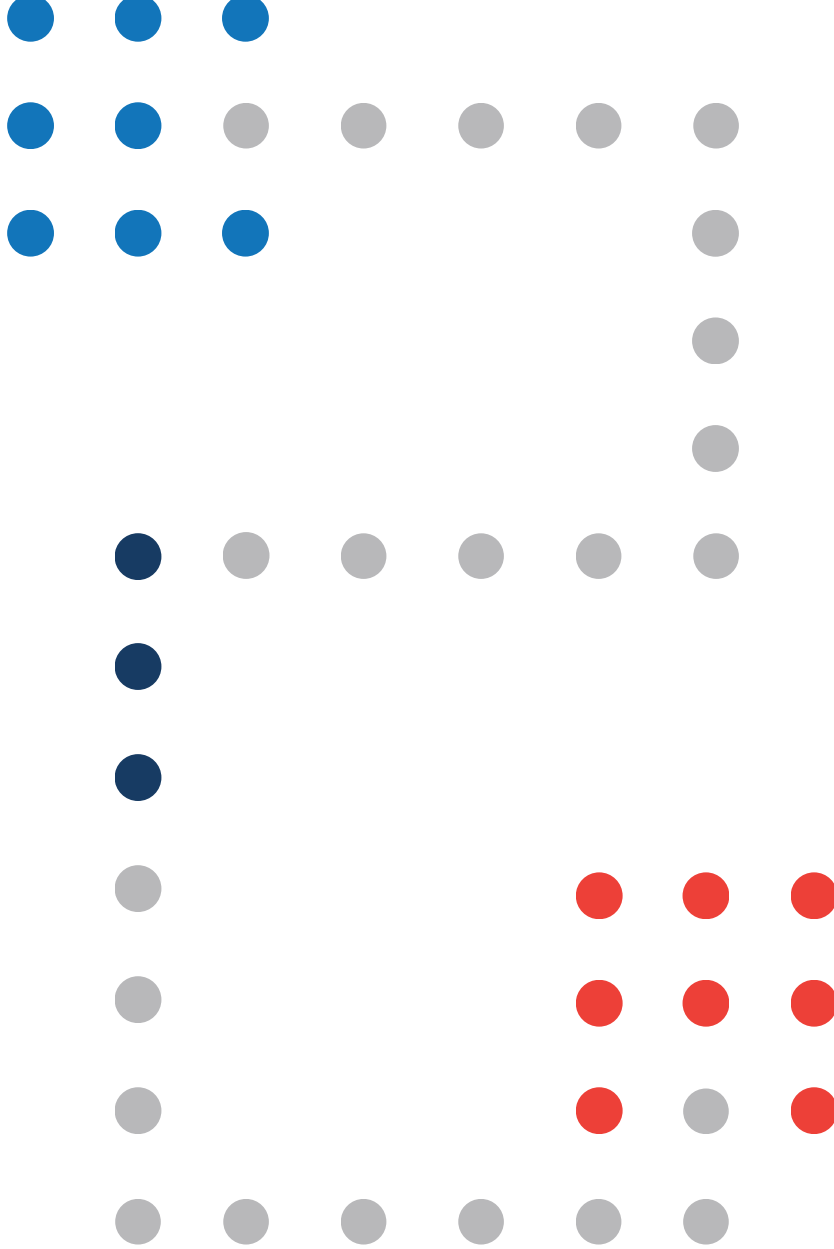
Bu bağlamda, kadın mahpuslar ve çocukları bakımından ceza infaz sisteminin çocuk hakları ve toplumsal cinsiyet perspektifiyle yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

- Özellikle; çocuk bakım sorumluluğu bulunan kadınlar bakımından tutukluluğa ve hapis cezasına alternatif tedbirlerin geliştirilmesi, kadın mahpusların mümkün olduğunca ailelerine yakın ceza infaz kurumlarında tutulmasının sağlanması ve bu mümkün değilse mesafeden kaynaklanan dezavantajları azaltacak telafi edici önlemlerin alınması önem taşımaktadır.
- Bunun yanı sıra, anne-çocuk ünitelerinin sayısının artırılması ve bu imkânların tüm çocuklara erişilebilir hâle getirilmesi; çocukların eğitim, sağlık, oyun ve gelişim haklarını destekleyen uygun fiziksel ve sosyal koşulların sağlanması gerekmektedir.

- Ayrıca, ceza infaz kurumlarında görev yapan personelin kadın mahpusların ve çocukların özgül ihtiyaçlarına ilişkin eğitim alması, psikososyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve anne-çocuk ilişkisinin sürdürülebilirliğini destekleyen programların geliştirilmesi de bu sürecin önemli bir parçasıdır.
- Çocuğun kurum dışında bulunması hâlinde ise, annenin bulunduğu kurum ile çocuk arasındaki mesafenin doğurduğu olumsuz etkilerin azaltılması amacıyla ulaşım desteği, iletişim imkânlarının artırılması ve düzenli temasın sağlanmasına yönelik tedbirler geliştirilmelidir.

Sonuç olarak, bu tür başvuruların ulusal insan hakları kurumları tarafından yapısal sorunları görünür kılan bir imkân olarak ele alınması, çocuk ve kadın hakları bakımından kamu idarelerinin kapasitesinin güçlendirilmesini destekleyen önemli bir itici güç oluşturacaktır.

#AYRIMCILIĞAKARŞIBİRLİKTE
#TOGETHERAGAINSTDISCRIMINATION

+90 545 540 20 00 info@esithaklar.org
@esitlikizleme @esitlikizlememerkezi
esitlikizlememerkezi.org equalitywatchcentre.org

